

Fotó: Bv. fotó

A VISSZAESÉS MEGELŐZÉSE A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEK BEN

Nevelési és kezelési gyakorlatok bemutatása a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben

Preventing recidivism in penitentiary institutions

*Presenting the educational and treatment practices
in the Szombathely National Prison*

A büntetés-végrehajtás modernizálása során olyan, eddig nem alkalmazott eszközök kerültek beépítésre a reintegrációs folyamatba, melyek a fogvatartott személyiségének részletesebb feltérképezését, egyéniesített kezelését segítik elő. Mára egyértelművé vált, hogy az eredményes társadalmi és munkaerőpiaci reintegráció alapvető feltétele a szabadságelvonás időszaka alatt a fogvatartottak differenciált, egyéniesített kezelése. A rendelkezésre álló eszközök megfelelő alkalmazása mellett, a szabadságvesztés időszaka alatt el kell érni, hogy a fogvatartott saját akaratával is járuljon hozzá a büntetés-végrehajtási célok érvényesüléséhez, minimálisra csökkentve ez által a szabadulást követő visszaesési kockázatot. Az alábbi tanulmányban a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet gyakorlatát bemutatva igyekszünk átfogó képet adni az új és klasszikus reintegrációs eszközökről.

Kulcsszavak: jogi háttér, egyéniesített kezelés, reintegráció, foglalkoztatás, visszaesési kockázat

During the modernization of the prison service, methods that have not been used yet have been incorporated into the reintegration process, which facilitate a more detailed mapping of the prisoner's personality and a more personalized treatment of prisoners. It has now become clear that during the time of imprisonment differentiated and individualized treatment of prisoners is a fundamental condition for a successful social and labor market reintegration. Besides the appropriate use of available means, during the period of imprisonment it is necessary to achieve that the prisoner would contribute voluntarily to the implementation of prison objectives, thereby minimizing the risk of recidivism after release. In the following study, we present the practices of the Szombathely National Prison to provide a comprehensive picture of new and classic reintegration methods.

Keywords: legal background, personalized treatment, reintegration, employment, risk of recidivism

A Szent Adorján Millenniumi Emlékév keretein belül a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar és a Magyar Börtönügyi Társaság szervezésében, „*A büntetés-végrehajtási szervezet visszaesés csökkentésére irányuló tevékenysége, új tendenciák*” címmel megtartott konferencián elhangzott előadás anyaga olvasható az alábbiakban.

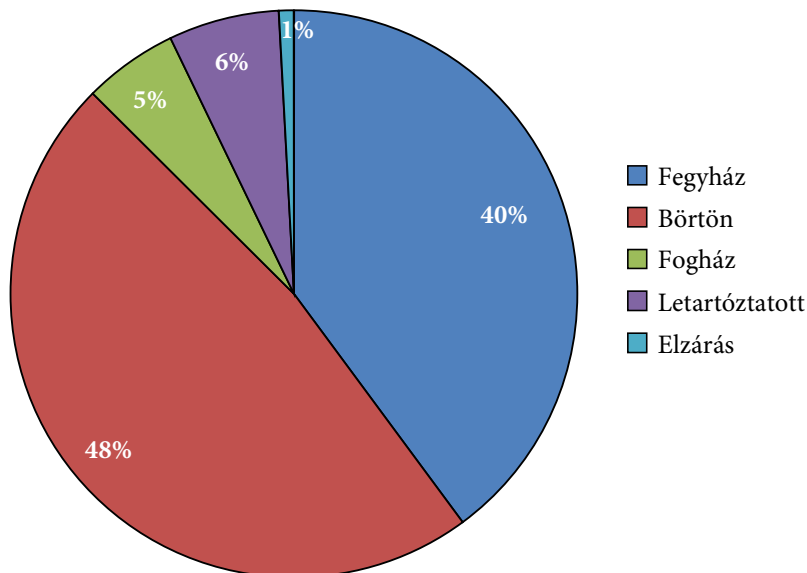
Bevezető

A büntetés-végrehajtás feladatrendszere két fő pilléren nyugszik. Egyik pillér a szabadságvesztés végrehajtása, a másik a rendszerbe kerülő fogvatartottak sikeres reintegrációja. A büntetés-végrehajtáson belül folyó reintegrációs szakmai tevékenységek eredményességéről legjobban talán a visszaesések értékelésével kaphatunk reális képet. A büntetés-végrehajtás történetében alkalmazott eszközök, módszerek többnyire ugyanazt a célt szolgálták, hogy a rendszerbe bekerülő fogvatartott a szabadságvesztést kitöltve ne kövessen el újabb bűncselekményt. A XXI. században alkalmazott nevelési és kezelési eszközök nagy része a törvényi szabályozásokban megjelenik, azonban a hatékonyabb, modernebb eszközök és módszerek kidolgozására való igény a szakmai környezetben, valamint a társadalom részéről is folyamatosan jelen van. A büntetés-végrehajtás modernizálása során – megfelelő a társadalmi elvárásoknak is – olyan, eddig nem alkalmazott eszközök kerültek beépítésre a reintegrációs folyamatba, melyek a fogvatartott személyiségének részletesebb feltérképezését, egyéniesített kezelését segítik elő. Mára egyértelművé vált, hogy az eredményes társadalmi és munkaerőpiaci reintegráció alapvető feltétele a szabadságelvonnás időszaka alatt a fogvatartottak differenciált, egyéniesített kezelése. A rendelkezésre álló eszközök megfelelő alkalmazása mellett a szabadságvesztés időszaka alatt el kell érni, hogy a fogvatartott saját akaratával is járuljon hozzá a büntetés-végrehajtási célok érvényesüléséhez, minimálisra csökkentve ez által a szabadulást követő visszaesési kockázatot.

A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

A szakmai tevékenység megismeréséhez elengedhetetlen az annak teret adó fizikális környezet rövid bemutatása. A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet működési területe 54 hektár. A terület nagyságát érzékelteti a több mint 5 000 m³ beton felhasználásával felépített, 10 óratoronnyal kiegészített, 6 m magas bástyafal is. A 2008-ban átadott intézet jól felszerelt, fejlett infrastruktúrával rendelkezik, mely megfelelő és támogató környezetet biztosít a büntetés-végrehajtási szakmai tevékenység elvégzéséhez. A fenti paramétereknek köszönhetően a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet az ország legnagyobb, egy telephelyen működtetett büntetés-végrehajtási intézete. A fogvatartotti összetételre jellemző a börtön fokozatú, férfi elitáltak túlsúlya, azonban fogvatartott nők elhelyezésére kijelölt részleget is működtetünk. A 2019. június 30-ai fogvatartotti összetételt az alábbi ábra szemlélteti.

A fogvatartottak végrehajtási fokozat szerinti megoszlása a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben

Szakmai tevékenységek

A fogvatartottakkal közvetve, vagy közvetlenül összefüggő feladatok összetettségére való tekintettel a munkavégzés különböző szakterületeken belül folyik. Az egymás mellett működő osztályok önállóan, de szoros együttműködésben tevékenykednek a szabadságvonással járó büntetések végrehajtásában. A reintegráció mint fogalom rendkívül összetett, magába foglalja mindazon programok és tevékenységek körét, melyek elősegítik, támogatják az elítéltek társadalomba történő visszailleszkedését és egyidejűleg csökkentik a visszaesés kockázatát. A fenti célok elérésében jelentős szerepe van a különböző szakterületek összehangolt tevékenységének. A szabadságvesztésre ítélték – beleértve a letartóztatásban lévőket is – kapcsolata a végrehajtó intézettel a befogadási eljárással kezdődik.

A bevonuló, illetve a szabadságvesztés töltésére előállított elítéltek személyazonosságának vizsgálatát, ítéledatainak egyeztetését, nyilvántartásba vételét, szabadulásuk időpontjának rögzítését a nyilvántartási szakterület végzi. Az aktuális szabadságvesztést esetlegesen megelőző szabadságvesztés(ek) során keletkezett dokumentumok, iratok az eljárás során egyesítésre kerülnek, melyekből már a befogadáskor jelentős mennyiségű információ nyerhető a fogvatartott előéletére vonatkozóan.

A szabadságvesztést kiszabó ítélet és a korábbi anyagok tartalmazhatnak olyan információkat is, melyek a fogvatartás biztonsági kockázatainak feltérképezéséhez elengedhetetlenül fontosak, így a biztonsági szakterület részéről ezek elemzése, áttekintése szükségszerű.

A befogadás során, a közösségbe helyezést megelőzően elengedhetetlen a fogvatartott egészségügyi állapotának ellenőrzése, felmérése. A krónikus, esetlegesen fertőző betegségek feltárása és kezelése az egészségügyi szakterület feladata úgy, mint a munkavégző képesség megállapítása, behatárolása.

A pszichológiai és büntetés-végrehajtási szakterületek a pszichológuson és a reintegrációs tisztzen keresztül az intézetbe befogadott elítélt személyes megismerésére fektetik a fő hangsúlyt. A pszichológus mentális és pszichés betegségek diagnosztizálását, valamint a fogvatartás általános körülményeit esetlegesen befolyásoló kockázati tényezők feltárását végzi, mint a kábítószer-használatra, az öngyilkosságra, vagy agresszióra való hajlam.

A fogvatartás alatt a reintegrációs tiszt látja el a fogvatartottal kapcsolatos instruktori feladatokat. A reintegrációs tiszt személye a reintegrációs folyamatban kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen a reintegrációs folyamat során alkalmazott eszközök rajta keresztül érvényesülhetnek, érhetnek el pozitív eredményeket. A fogvatartás időszaka alatt a közte és a fogvatartott között kialakult együttműködés minősége a reintegráció eredményessége szempontjából meghatározó. A személyes beszélgetés(ek) alkalmával kell megismerni a fogvatartottat, a családi hátterét, a körülményeit, az érdeklődési körét, a szokásait, a képességeit. Tájékoztatni kell az érvényes szabályokról, kötelezettségekről, jogosultságokról, ki kell jelölni az elhelyezésére szolgáló zárkát, meg kell határozni a fogvatartás időszaka alatt végrehajtandó főbb feladatokat és közben törekedni kell arra, hogy a szabadságvesztéssel együtt járó testi és lelki ártalmakat a minimális szinten tartsuk. A fogvatartott viselkedését folyamatosan monitorozni, az abban beálló változásokat pedig értékelni kell. A társadalmilag is hasznos, pozitív változásokat erősíteni, a negatív irányúakat pedig tompítani szükséges. Rendkívül fontos, hogy a szabadságvesztés alatt a fogvatartott reális önismeretre tegyen szert, melyben szintén nagy feladat hárul az elhelyezés részleg reintegrációs tisztjére.

A szakterületek a befogadási eljárás során – eltérő szempontok szerint – képet alkotnak a befogadásra kerülő elítéltről. Véleményüket egy közös adatbázisban rögzítik, melyeket összesítve alacsony, közepes vagy magas szintekben generálódnak értékek a fogvatartás bizonyos kockázati tényezőivel összefüggésben. A Prediktív Mérőeszköz (PME) az alábbi kockázati tényezőkhöz rendel kockázati szintet:

- Öngyilkosság,
- Szerhasználat,
- Agresszivitás,
- Szubkultúrában betöltött alacsony pozíció,
- Szubkultúrában betöltött magas pozíció,
- Szökés.

„A kockázatelemzés fejlesztés alatt lévő eszköze a Prediktív Mérőeszköz (a továbbiakban: PME), ami különböző szakterületek bevonásával biztosít egy komplex elemzési folyamatot, mely a fogvatartottak kriminális előéletének, családi hátterének, szocioökonómiai helyzetének, bv. intézeten belüli magatartásának, pszichológiai és egészségügyi állapotának, és egyéb jellemzőinek megismerésével segít egy predikciót adni a fogvatartottak várható viselkedésére, a fogvatartás során releváns kockázataira, annak mértékére. A PME tehát egy informatikai felület, mely biztosítja az egyes fogvatartottakkal felvett

adatok, kérdőívek válaszainak rögzítését, továbbá a felvett adatok alapján az elítélteket a kockázati kategóriákban alacsony/közepes/magas kockázati szintbe sorolja.”¹

A kockázati értékek ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy a fogvatartás alatt egyéniesítetten, személyre szabottan tudjuk kezelni a fogvatartottat, mellyel jelentős mértékben növelhetjük az eredményes reintegráció esélyét és ezzel párhuzamosan hatékonyan csökkenthetjük a visszaesés kockázatát.

A fogvatartott reintegrációjának elősegítése érdekében alkalmazott eszközöket, célokat és feladatokat az egyéniesített fogvatartási programterv tartalmazza, mely a fogvatartott bevonásával készül. Az egyéniesített fogvatartási programtervben foglaltak teljesítése a szabadságvesztés időszaka alatt több alkalommal értékelésre kerül, illetve a változó körülmények függvényében annak módosítására is lehetőség nyílik. A programtervben rögzítettek önkéntes teljesítése megengedőbb fogvatartási környezetet jelenthet az elítélt számára.

A programterv elkészítésekor törekedni szükséges az érintett elítélt önbecsülésének és felelősségérzetének kialakítására, fejlesztésére, a szabadulás után a munkaerőpiaci és a társadalom életébe történő beilleszkedésének elősegítésére. A programterv elkészítése során az elítéltet a bv. intézet segíti a bűncselekmény elkövetéséhez vezető okok felismerésében, a bűncselekmény következményeinek és az okozott sérelmek tudatosításában, illetve a lehetséges helyreállítási, jóvátételi cselekmények megtervezésében és kivitelezésében.

A programtervnek tartalmaznia kell a szükséges pszichológiai, egészségügyi feladatokat, illetve az elítélt foglalkoztatásba, továbbá személyiségfejlesztő programokba történő bevonására vonatkozó terveket. A programtervnek tartalmaznia szükséges az elítélt együttműködése vagy annak hiánya esetén a rezsimek közötti átjárhatóság lehetőségét.

A visszaesési mutatók javítása érdekében alkalmazott eszközök

A fogvatartottak személyiségének feltérképezése során feltárássra kerülnek a fogvatartott hiányosságai, társadalmi normákkal szemben álló viselkedési zavarai. Az egészséges önkép kialakításához elengedhetetlen, hogy a fogvatartott pontosan ismerje saját képességeit, tisztában legyen hiányosságaival, devianciáival. A visszaesés kockázatának csökkentése kisebb erőfeszítéssel érhető el, ha a fogvatartás során alkalmazott reintegrációs eszközök egy irányba mutatnak a fogvatartott akaratával. Az együttműködés, szabálykövetés „kikényszerítése” jelentős energiabefektetést igényel mindkét fél részéről. Ha a jogszabályokban leírt és saját – a szabályozott környezetben nem túlmutató – eszközeinket megfelelő módon és arányban használjuk, jelentős eredményeket érhetünk el mind a társadalmi, mind pedig a munkaerőpiaci reintegráció terén.

A fogvatartottak ösztönzésére, a szabadságvesztés céljának elérésére alkalmas többek között a jutalmazási és fenyítési rendszer következetes, fokozatos alkalmazása. Az önkéntes felelősségvállalás kialakulását más eszközökkel történő együttes alkalmazás mellett érhetjük el. Az alkalmazás során a kapcsolattartást támogató jutalmazási formák bizonyulnak a leghatékonyabbnak. A fenyített és jutalmazott fogvatartottak

1 Somogyvári M. (2018) p. 82.

lehetőségei között jelentős eltérés mutatkozik. Magánelzárás fenyítés töltése közben a fogvatartott nem fogadhat látogatót, míg a soron kívüli látogatófogadás jutalomban részesülők akár havonta 3 alkalommal is látogathatják hozzátartozói.

A jutalmazási és fegyelmezési eszközökkel párhuzamosan – azok alakulásától függően – alkalmazzuk a progresszív rezsimszabályokat. Az eltérő rezsimbe (enyhébb, általános, szigorúbb) sorolt fogvatartottak részére eltérő lehetőségeket biztosítunk a mindennapi élet terén. A személyes szükségleteiket az enyhébb rezsimbe soroltak komfortosabb formában elégíthetik ki, míg a szigorúbb rezsimbe soroltak egyes lehetőségek igénybevételeből teljesen kizárják magukat. A rezsimbe sorolási rendszer szintén a kapcsolattartási formák eltérő tartamú és gyakoriságú alkalmazásával (telefonálási és látogatási idő), valamint az eltérő intézet elhagyási lehetőségek biztosításával fejt ki ösztönző hatását.

A fogvatartás biztonsági kockázati szintje szintén egyéniesített eszközként szerepel a büntetés-végrehajtás tárházában. Hasonlóan a szabadságvesztés végrehajtási fokozathoz, meghatározza a fogvatartott intézeten belüli mozgásterét – esetenként szűk korlátok közé szorítva azt –, valamint önállóságában jelenthet eltérő feltételeket (ellenőrzés, felügyelet, őrzés).

Az egyéniesített kezelés a speciális részlegek működtetésében teljesedik ki. Egyes fogvatartottak esetében kizárólag így valósulhat meg hatékonyan a reintegráció. Intézetünkben is működnek speciális részlegek, melyekben a teljes fogvatartotti állomány közel 9%-a került elhelyezésre. A speciális részlegek feltöltöttsége szinte folyamatosan 100%.

A korlátozott beszámítási képességű, személyiségzavarban szenvedő, kóros elmeállapotában javult, kirívó viselkedési zavarral rendelkező fogvatartottak normál elhelyezési környezetben tartásával a fogvatartás kockázati tényezőinek bekövetkezési esélyeit (öngyilkosság, agresszivitás, szubkultúrában betöltött alacsony pozíció) indokolatlanul magas szinten tartanánk. A gyógyító-terápiás részlegen való, elkülönített elhelyezéssel és speciális kezelési, nevelési eszközök alkalmazásával csökkentjük a kockázati tényezők bekövetkezésének valószínűségét, ezzel lehetőséget biztosítva a személyiségzavaros, kóros elmeállapotú fogvatartottak részére, hogy a megfelelő terápiás program alkalmazása mellett, állapotukban javulás álljon be.

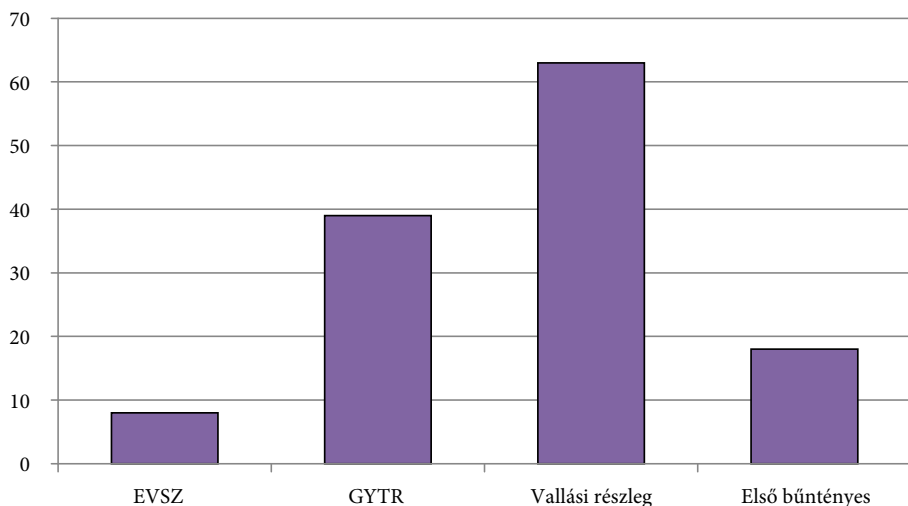
A vallási részlegre helyezett elítéltek különböző vallások szellemiségében, önkéntes vállalat tesznek arra vonatkozóan, hogy szigorúbb szabályok szerint éljenek. Az emberi és vallási értékek kiteljesítésére fokozott hangsúlyt fektetnek, ezért az általános elhelyezési körülmények között fogvatartott társaik irányából alkalmanként atrocitásnak vannak kitéve, mivel az általuk képviselt értékek nem jellemzőek a fogvatartotti szubkultúrára. Ezek a bűnelkövetők lelkipásztori támogatással, elkülönített elhelyezés esetén problémamentesen tarthatók fogva. Ennek a felismerésnek a szellemében már közel négy éve alakítottuk ki a vallási részleget, mely jelenleg a legnagyobb létszámú speciális részlegünk.

A büntetés-végrehajtással első alkalommal kapcsolatba kerülő elítéltek kitettsége a legnagyobb mértékű a szabadságvesztéssel együtt járó testi és pszichikai ártalmak vonatkozásában. A reintegrációra vonatkozó esélyek szempontjából kedvezőbb helyzetben lévő első büntényes elítéltek koncentrált, elkülönített elhelyezésének célja csökkenteni az őket erő börtönártalmakat, enyhíteni áldozattá válásuk kockázatát a fizikai agresszió és a vagyon elleni cselekmények kapcsán, valamint csökkenteni az őket

érő prizonizációs hatások mértékét, illetve annak kockázatát, hogy az első büntényes elítélt a börtön szubkulturális jegyeit elsajátítsa.

A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben – az előírt feltételeknek megfelelő elítéltek részére – 2018-ban 18 fő befogadására alkalmas körletrész került kialakításra. A részleg kialakítása óta eltelt időszak alatt szerzett tapasztalatok pozitívak, így vizsgáljuk a részleg bővítésének lehetőségeit.

Speciális reintegrációs részlegre helyezett fogvatartottak létszáma a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben 2019. június 30-án

A speciális részlegek esetében jellemző, hogy a kialakított fizikai környezet közelít a civil életben megszokott szférához. Jellemző a lakóhelyiségben történő elhelyezés, a tágabb mozgástér és a kibővített intézet elhagyási lehetőségek.

A speciális részlegek létjogosultságát erősíti az a tény, hogy a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet három speciális részlegén (vallási részleg, EVSZ², első büntényes elítéltek részlege) elhelyezett, összesen 128 fő fogvatartott esetében a 2018-as év vonatkozásában csupán 5 alkalommal volt szükség fegyelmi eljárás kezdeményezésére. A fegyelmi eljárásokat 3 alkalommal tiltott tárgy tartása, egy alkalommal kapcsolattartási szabályok megsértése és egy alkalommal tiszteletlen magatartás okán kezdeményeztük. A lefolytatott fegyelmi eljárásokat követően az érintett fogvatartottak kihelyezésre kerültek a speciális részlegekről. A szigorú eljárás a bent maradó fogvatartottakat megerősítette a szabályok betartásában és az együttműködésben.

2 Enyhébb végrehajtási szabályok

Büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozó reintegrációs eszközök

Azon elítéltek, akik esetében a szabadságvesztés célja és a reintegráció eredményessége az általános végrehajtási szabályoknál enyhébb szabályok alkalmazása mellett is biztosítható, büntetés-végrehajtási bírói végzés alapján kerülhetnek a speciális körletrészre, az EVSZ-be. A velük szemben alkalmazott enyhébb szabályok lehetővé teszik, hogy az elítélt már a szabadságvesztés végrehajtása közben, eltávozásai alkalmával hatékonyabban kezdje meg a munkaerőpiaci reintegrációt, valamint erősítse családi kapcsolatait. Nagy hangsúlyt fektetünk az enyhébb végrehajtási szabályokkal összefüggő speciális kezelési elvek érvényesítésére, így intézeti szinten folyamatosan 6-8 fő fogvatartottat érintenek az enyhébb végrehajtási szabályok.

A visszaesés kockázatának csökkentésében és a reintegrációs folyamatban a speciális részlegek mellett kiemelkedő szerepe van a büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozó jogintézményeknek. Fontos feladatunk, hogy a bírói döntést megalapozó intézeti előterjesztések megfelelő módon és formában, releváns tartalommal kerüljenek elkészítésre.

A reintegrációs őrizet intézményének bevezetésével lehetőség nyílt arra, hogy a gondatlan elkövetők az 5 évet meg nem haladó szabadságvesztésük utolsó egy évét családjuk körében, saját ingatlanukban tölthessék. A reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt felügyelete elektronikus távfelügyeleti eszköz segítségével történik, így a közvetlen hatósági jelenlét sem terheli az elítéltet, társadalmi visszailleszkedése nagyobb eséllyel valósulhat meg. A jogintézmény bevezetése óta eltelt időszak alatt szerzett kedvező tapasztalatok megerősítik a távfelügyeleti rendszer létjogosultságát. A folyamatosan emelkedő esetszámnak és a végrehajtási gyakorlati rendszer stabilizálódásának köszönhetően a reintegrációs őrizet intézménye az utóbbi évek egyik leghatékonyabb reintegrációs eszközzé vált. Az intézet működési területén reintegrációs őrizetbe helyezett elítéltek száma átlagosan 10 főre tehető.

A szabadságvesztés során tanúsított kifogástalan magatartás mellett egyéb feltételek teljesülése esetén az elítélt szabadságvesztése 2/3 részének kitöltését követően feltételes szabadságra bocsátható. Az intézeti véleményezés során a szabálykövető magatartás vizsgálatán túl kiemelt figyelmet kell fordítani a fogvatartott kriminalitásának, elkövetett bűncselekménye jellegének, szabadságvesztése tartamának vizsgálatára. A feltételes szabadságra bocsátás alkalmazásával a szabálykövető elítélt idő előtt kerülhet a társadalomba, az ismételt bűnelkövetést a vonatkozó szabályozás szigorúan szankcionálja.

A reintegrációval foglalkozó szakemberek számára komoly feladatot jelent a fogvatartás teljes időszaka alatt fenntartani a fogvatartott motivációját. A korábban említett eszközöket egyenként alkalmazva szinte lehetetlennek tűnik egy feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt, hosszabb időre szabadságvesztésre ítélt esetben a motiváció folyamatos fenntartása. Együttes alkalmazás mellett a szabadságvesztés fokozatának enyhítése, illetve súlyosítása is egy olyan eszköz lehet, melyet megfelelően alkalmazva elérhetjük a kívánt célt, csökkentve ezzel a visszaesés kockázatát.

Az eredményes reintegrációt elősegítő és a visszaesés kockázatát csökkentő reintegrációs tevékenység a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben

Az intézet fizikai környezetének bemutatása során már utaltunk a szakmai munkát támogató építészeti adottságokra, melyek nagyban elősegítik a fogvatartottak differenciált elhelyezését, foglalkoztatását, oktatását és szakképzését. A fentiekén túl átlag feletti lehetőségeket kínálunk a fogvatartottak sport- és kulturális tevékenységének biztosítására. Közhelynek tűnhet, de a modern büntetés-végrehajtási rendszerben is igaznak látszik, hogy az unatkozó fogvatartott jelenti a legnagyobb biztonsági kockázatot. Ennek szellemében arra kell törekedni, hogy a bevonható fogvatartottak részére legalább egy, hasznos és rendszeres elfoglaltságot biztosítsunk.

A 2018/2019-es tanévet 21 fő fogvatartott alapfokú oktatásba és 124 fő középiskolai képzésbe történő bevonásával kezdtük. Az oktatótermek berendezését és felszereltségét, a szükséges tárgyi, technikai és személyi feltételeket is az üzemeltető biztosítja. A 12. osztályban érettségi vizsga letételére is lehetőséget kapnak a fogvatartottak. A beiskolázás kérelemre, a bizonyítványok beszerzését és bemutatását követően történhet meg, melyben minden segítséget meg kell adni a fogvatartottnak. Az oktatásba történő bevonás az alapfokú végzettséggel nem rendelkező fogvatartottak esetében rendkívül fontos feladat. Alapfokú végzettség nélkül a szabadulást követő beilleszkedés, munkavállalás esélyei jelentősen csökkennek, hiszen többek között ennek hiányában például vezetői engedély sem szerezhető.

A 2018-as évben kettő OKJ, munkaerőpiaci képzés indult olyan szakmákban, melyek a fogvatartottak reintegrációját támogatva segítik elő a szabadulást követő elhelyezkedést. Az emelő-hátfal kezelő tanfolyamon 16 fő fogvatartott, targoncavezető képzésben 39 fő fogvatartott vett részt. GINOP pályázat keretében, ráépülő képzési rendszerben összesen 136 fő fogvatartott fejleszthette informatikai tudását. Kisebb fogvatartotti csoportok bevonásával, külső trénerek vezetésével reszocializációs tréningeket szervezünk.

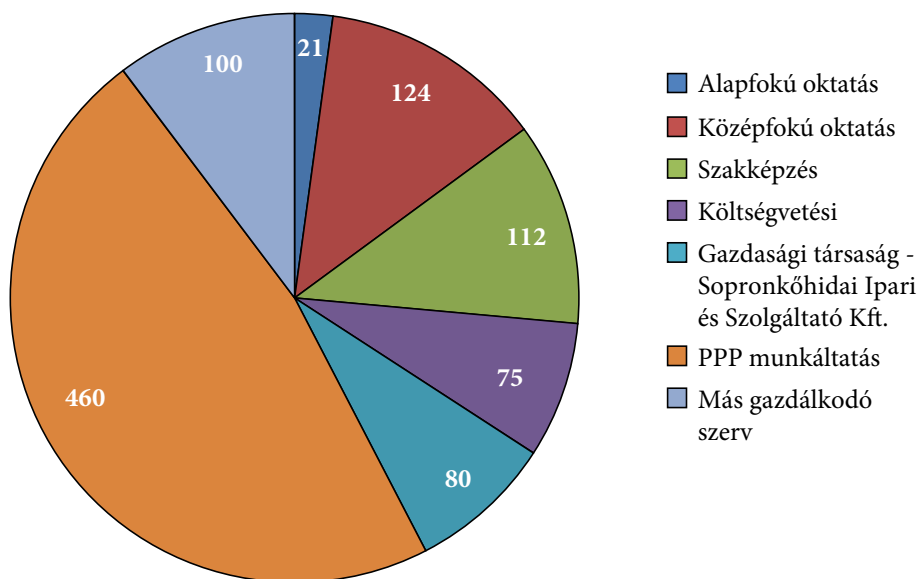
A foglalkoztatás bővítése érdekében a 2018 decemberében 112 fő fogvatartott bevonásával két szakmában került elindításra 1 éves képzés, amelyek egyrészről szolgálják a Büntetés-végrehajtási Szervezet fogvatartotti szakmunka igényét (építőipar), másrészről a képzések időintervalluma hosszabb távon biztosítja a foglalkoztatásban történő részvételt.

Az intézetben a munkáltatás szempontjából a központi helyet – a PPP szerződésből adódóan – az üzemeltetési feladatokat ellátó szolgáltató tölti be, szerződésbeli kötelezettségük folyamatosan, minimum 450 fő fogvatartott munkáltatása. A fogvatartottak munkáltatására három, egyenként 1 000 m² alapterületű munkacsarnok áll rendelkezésre, ahol a fogvatartottak nagyrészt alkatrészösszeszerelési, gumisorjázási munkákat végeznek.

A Sopronkőhidai Ipari és Szolgáltató Kft. által működtetett mosodai foglalkoztatásba csaknem 80 fő került bevonásra, míg az intézet fenntartási munkálataiban 75 fő fogvatartott vesz részt. A foglalkoztatás területével kapcsolatban fennálló igények kielégítése érdekében elengedhetetlen, hogy az ehhez hozzájáruló fogvatartottak más gazdálkodó szervezetnél is munkát végezzenek. Intézeti szinten is jelen van az ilyen

jellegű munkáltatás, mely csaknem újabb 100 fő fogvatartott részére biztosít lehetőséget a napi munkavégzésre. A szerteágazó munkáltatási lehetőségek sorában meg kell említeni a terápiás foglalkoztatást is, ahol jelentős számban végeznek munkát azon fogvatartottak, akik valamilyen oknál fogva – általában egészségügyi – a teljes értékű munkavégzésre alkalmatlanok. Csökkentett munkaidőben, teljesítménykövetelmények nélkül ebben a formában további 50 fő fogvatartott részére biztosítunk napi rendszerességgel, hasznos elfoglaltságot.

Foglalkoztatási formák aránya (2018. december 31.)

A foglalkoztatáson túl végezhető szabadidős, kulturális és sporttevékenységek körét is igyekeztünk körültekintően megválasztani. A tevékenységek szervezése során azokat részesítettük előnyben, melyek a fogvatartottak testi, lelki és szellemi fejlődését szolgálják.

A fogvatartottak 10 000 kötetet tartalmazó könyvlistából választhatnak, majd a kérelemben megjelölt könyvek a heti rendben meghatározott napon kerülnek átadásra. A fogvatartottak havi rendszerességgel 400-600 db könyvet kölcsönöznek.

A drámaszakkör keretein belül különböző színdarabok kerülnek feldolgozásra, esetenként előadásra, melynek köszönhetően intézetünk rendszeres házigazdája lehet a börtönszínházi találkozó regionális fordulójának. A sakkszakkör tagjai a megyei bajnokságban vesznek részt és szép eredményeket érnek el. A további szakkörökre is igaz, hogy azok egyes kompetenciák fejlesztését szolgálják. Az intézetben heti rendszerességgel 9 szakkör működik (életvezetés, kézműves szakkör férfi-női fogvatartottak részére, sakk-, barkács-, zene-, asztalitenisz-, dráma-, informatika-, és rajzszakkör). Az elhelyezési részlegeken, a reintegrációs tisztek irányítása alatt működő szakköri tevékenységekbe is szép számmal kerülnek bevonásra fogvatartottak, melyek szintén hasznos elfoglaltságot biztosítanak.

Sportolási lehetőség az elhelyezési épületenként kialakított kondicionáló termekben, az udvari sportpályákon és a sportcsarnokban biztosított, valamint az épületenként kihelyezett asztalitenisz-felszerelés is a fogvatartottak rendelkezésére áll.

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel kiegészített végrehajtási rendszer további lehetőségeket biztosít arra vonatkozóan, hogy a szabadságvesztést kitöltő – esetlegesen reintegrációs őrizetbe helyezett – elítélt zökkenőmentesen tudjon visszailleszkedni a társadalomba. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő a Büntetés-végrehajtási Szervezet keretein belül tevékenykedik, azonban a feladatok végrehajtása érdekében szorosan együttműködik a Vas Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály, Igazságügyi Osztályával. Tevékenysége nagyrészt a szabadságvesztésen túli időszak felé mutat, hiszen neki van lehetősége a majdani befogadó környezet – beleértve a családtagokat is – személyes, közvetlen megismerésére. Szerzett tapasztalatainak, benyomásainak, véleményének a reintegrációban részt vevő szakemberekkel (reintegrációs tisztek, pszichológusok) történő megosztásával jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a szabadságvesztésből hátralévő időszak alatt alkalmazott reintegrációs eszközök személyre szabottan, egyéniesítve kerüljenek kiválasztásra. A fogvatartott részére a család és a totális intézmény között a pártfogó felügyelő jelentheti a kapcsolatot, akinek támogató jelenlétére a szabadulást követően is számíthat.

A Bv. tv.-ben³ a szabadulásra való felkészítés kapcsán bevezetett új típusú jogintézmények az elítélt eredményes reintegrációjának elősegítését célozzák, elősegítve az utógondozás keretében biztosított utánkövetés lehetőségét is, amely által a szabadult személy részére további támogatási lehetőségek kerülhetnek biztosításra. A szabadult elítélt életvitelének nyomon követése, valamint az indokolt támogató jellegű beavatkozások hozzájárulnak a bűnisméltési kockázatok csökkentéséhez.

A pártfogó felügyelő által végzett, illetve koordinált tevékenységek – mint a reintegrációs gondozásba vétel, a családi döntéshozó csoportkonferenciák és az utógondozás – nem csak színesebbé tették a büntetés-végrehajtási reintegrációs eszközök palettáját, de a visszaesés csökkentéséhez is jelentősen hozzájárulnak.

A szabadulásra történő felkészítés során nem elegendő csupán csak a fogvatartottal történő foglalkozás, azt ki kell terjeszteni a majdani szűkebb befogadó környezetre is. Ezen túlmenően az állampolgárok egy része közvetve – barát, ismerős vagy rokon által – is érintett lehet a szabadságvesztés végrehajtásával és a visszailleszkedéssel összefüggő problémák megoldásában. A társadalom szolidaritásának hiányát érezhetjük azon személyekkel kapcsolatban, akik korábban – szabadságvesztés-büntetés töltése okán – kapcsolatba kerültek a büntetés-végrehajtással. Az előítéletek formálásában, felszámolásában – a reintegrációs folyamatban való aktív együttműködés mellett – jelentős szerepet kaphatnak az egyházak és egyéb szervek, szervezetek. A társadalom érzékenyítése közös feladatunk, hiszen a teljes reintegrációs tevékenység eredményessége múlhat rajta. Meg kell értetni a kívülálló személyekkel, hogy nekik is érdekük fűződik ahhoz, hogy a szabadságvesztésből szabadultak újabb bűncselekményt ne kövessenek el, hiszen nyilván azt is a társadalom sérelmére, kárára tennék.

3 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

Zárszó

A jogszabályi környezet 2015. évi változásával számos újonnan bevezetett reintegrációs eszköz alkalmazására nyílt lehetőség, melyeket igyekeztünk elsajátítani és beépíteni a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet napi gyakorlatába. A törvény adta lehetőségek széles körű alkalmazásával az eredményes reintegráció esélyét kívántuk növelni. Céljaink megvalósításában jelentős segítséget nyújtanak a kiváló építészeti adottságok és feltételrendszerek.

A korábban felvázolt, eredményes szakmai tevékenységhez nem elegendő csupán a megfelelő fizikai környezet, a jól szabályozott szakmai háttér, feltétlenül szükség van jól felkészült szakemberekre, akik a nehéz körülmények között is igyekeznek tudásuk legjavát adni. A visszaesés kockázatának csökkentésében nem érhetünk el eredményeket az ő elhivatottságuk és szakmai tudásuk nélkül. A szakmai munka szinten tartása érdekében elengedhetetlen a folyamatos képzés, oktatás, érzékenyítés. A szakterületi tevékenységek minőségének folyamatos javítása mellett, a klasszikus és a Bv. Kódex által újonnan bevezetett reintegrációs eszközök hatékony alkalmazásával a Büntetés-végrehajtási Szervezet, azon belül intézetünk is jelentős eredményeket ért el a visszaesés kockázatának csökkentése terén.

Mára elmondhatjuk, hogy a büntetés-végrehajtás eredményes reintegrációt célzó tevékenysége nem ér véget a szabadulással, a szabadult elítéltet befogadó társadalom részéről is támogatásra van szükség ahhoz, hogy a visszaesés kockázatát minimális szintre csökkenthessük.

Felhasznált irodalom

Somogyvári Mihály (2018): Kockázatelemzési rendszerek a büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle 2018/1., 69-86. oldal

Felhasznált jogszabályok

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

